

Életképek

A ZakaHom-e Egyesület folyóirata

ZÁKÁNSZÉKRE ELJÖNNI, AZ EGY ÉLMÉNY...

Sokunk szívében eddig is előkelő helyet foglalt el Bálint gazda, de a személyes találkozás még inkább fokozta ezt a jóleső érzést. Bálint György 2012. október 16-án volt a Zákányszéki Művelődési Ház és Könyvtár vendége. Sokáig kellett várni erre a találkozóra, melynek már múlt év tavaszán kellett volna megvalósulnia. Egy sajnálatos baleset azonban megghiúsította akkor a zákányszéki látogatást. Aznap is előadást tartott, és már majdnem otthonába érkezett, amikor a zebrán egy autó elgázolta. Hosszú, lábadozással teli hetek, hónapok következtek, és Gyuri bácsi korát és súlyos állapotát megcáfolva lépett a gyógyulás útjára. Nagy öröm volt, amikor felépülése után először láthattuk őt nyilatkozni a televízió képernyőjén. Lassan élete visszatért a megszokott kerékvágásba, újra ír és járja az országot. Előadásain széleskörű ismereteinek lelkes átadásával hívja fel a figyelmet a természet szeretetére, a kertészkedés tettet, lelket, szellemet ápoló fontosságára. Végre útja során hozzánk is eljutott, és egy felejthetetlen napot tölthetünk el a társaságában. Ellátogattunk az Öregház Tanyamúzeumba, jártunk a termőföldeken, este pedig a közönség is találkozhatott Bálint gazdával, aki az érkező hölgyeket a régi időket idézve még kézsókkal köszöntötte. Sokat beszélgettünk, és a találkozó előtt egy riportot is készítettünk vendégünkkel, mely a www.zakanyszek.hu oldalon teljes terjedelmében megtekinthető. Napestig hallgattuk volna őt, bölcs és nyugalmat árasztó szavait. Megpróbáltuk megfejteni a titkot, honnan ered kifogyhatatlan energiája és derűje, túl a 93. életévén...

- Neveltetésének köszönhető a pozitív életszemlélete, vagy egyszerűen "csak" jó géneket örökölt?

Nagyon sokat kaptam a szüleimtől. Az apám gazdálkodó ember volt, középbirtokos, a Mát-ra tövében volt a gazdasága. Széles látókörének köszönhetően a gazdasági válság után a gabonatermesztésről áttért a vetőmagokra. A legnagyobb európai vetőmag cégeknek termelt kísérletképpen különleges zöldség- és vi-

rágmagokat. Később 4-5 hektáron ő hozta létre Magyarország legnagyobb spárgatelepét. Miután Mátraházán megnyílt a tudószanatórium, ötezer ember étkezéséről kellett gondoskodni. Apám nagyon merészen vállalkozott arra, hogy tejjel, zöldséggel és gyümölcscsel látja el az intézményt. Engem is korán bevont a munkába, kisgyerekként mindent meg kellett tanulnom. Mire a főiskolára kerültem, már elég sok mindent tudtam. Az 5. születésnapomra egy pónifogatot kaptam két gyönyörű pónival, és volt hozzá egy fényes, fekete kis kocs piros kerekekkel. Nekem volt a kötelességem minden nap megtisztítani a pónikat, etetni őket, és a trágyát kihordani alóluk. Szóval apám minden gondjukat rám bízta, amit én felvállaltam. Az embereit - akik őt tekintetes úrnak szólították - keményen dolgoztatta, de nagyon jól bánt velük. Neveltetésemnek köszönhetően megtanultam a helyükön kezelni a dolgokat. Megbecsülni a kenyeret - átvitt értelemben is. Egy falatot sem volt szabad az asztalon hagyni. Ha pedig leesett egy darab a földre, akkor fölvetjük, megcsókoltuk és megettük.

- Édesanyja biztosan sok mindenben segítette a gazdaságban folyó munkát. Maradt ideje a gyerekekrenevelésre?

Nekem tulajdonképpen négy anyám volt. Volt az igazi, volt egy családtagnak számító házvezetőnőnk, és volt két nővérem, akik tíz és tizenégy évvel voltak idősebbek. Úgyhogy jól el voltam látva, ennyien anyáskodtak felettem. Anyám például nagyon szeretett a pulykákkal foglalkozni, mindig volt 40-50 pulykája, akiket rendkívül gondosan nevelt, az volt a szórakozása. Az anyai örökségem a nyugodt családvezetés. Azért mondom, hogy család-, és nem házvezetés, mert az Mariska néni feladata volt. Anyám szigorúan, de nagyon igazságosan nevelt minket a nővéreimmel az emberek tiszteletére, szeretetére és megbecsülésére. A békesség megtestesítője volt. Minden családi kérdésben az ő véleménye volt irányadó.

- Mikor és hogyan szakadt vége ezeknek a dolgoknak, mégis nagyon szép és tartalmas éveknél?

Az eddig megélt 93 évemből az első két évtized volt az igazán szép és problémamentes, amit



a családommal tölthettem. Gyöngyöshalmajnak hívták a falut (1949-től Halmajugra), ahol az életem első 18-20 évét leéltem. Érdekes, hogy épp ez a megpróbáltatásokról mentes, napsütötte gyerekkor adott erőt ahhoz, hogy később a nehézségeket el tudjam viselni. Három éven belül két tragédiát kellett átélnem: 1945-ben jöttem haza a deportálásból, és 1948-ban elzavartak a faluból, mint kulákot. Nagyon rossz állapotban kerültem haza a munkaszolgálatból; koncentrációs táborban is voltam, egy megsemmisítő táborban szabadultam fel az amerikaiak közbenjárásával. Utána elvittek egy osztrák szanatóriumba, ahol apácák ápoltak, és gondoskodásuknak köszönhetően rendbejöttem. Utána hazamentem, de nem találtam otthon senkit, mindenkit elvittek. Évek múlva egyik nővérem került csak elő, de senki más. Mindenki meghalt. Ezeket a dolgokat nem lehet elfelejteni, ezzel együtt kell élni, de soha senkin nem akartam bosszút állni a gonoszságokért. Közel 100 hektár földet végül visszakaptam, és azon kezdtem el gazdálkodni. Ez egy teljesen kifosztott gazdaság volt, de sokat segítettek rajtam a falusi emberek, akiknek többnyire apám volt a kenyéradó gazdája. Az első napok egyikén, amikor hazaérkeztem, egy asszonyka hozott nekem paprikáskrumplit egy meissenai porcelánban; azóta sem ettem ilyen előkelő ebédet. Amikor elkergettek a falumból, mint kulákot, a helybeliek nem értettek vele egyet, és a következő évben már visszahívtak a búcsúba. A falusi emberekkel mindig nagyon jó volt a viszonyom, és erre büszke vagyok.

(folytatása 2. oldalon)



(folytatás az 1. oldalról)

- Rendszeresen tart előadásokat az ország különböző pontjain. Szívesen tesz eleget a felkéréseknek, nem fárasztja a sok utazás?

Én az életemet úgy rendeztem be, hogy ennek a középpontjában mindig az ismeretek terjesztése állt. Fiatal koromban házitanítószkodtam, később kertésztanulókat, majd kertész-mestereket oktattam. Tanítottam a rádióban és a televízióban is. Úgyhogy ez volt életemnek a lényege, és ma is azt szeretném elérni, hogy



az emberek a rendelkezésükre álló földterületen, a kertjükben szorgalmasan és szakszerűen végezzék el a munkájukat, és sok örömet leljenek benne. Egyébként abban, hogy mit vállalok el, a feleségem a mester. Általában ő veszi fel a telefonjaimat, és sokszor lebeszéli azt, aki föltétlenül engem akar, vagy meg akar kérni valamire. Kicsit már én is válogatok. Ha már szóba került a feleségem, elmondom, hogy három házasságom volt, de négyszer álltam az anyakönyvezető előtt, mert az első feleségemet kétszer vettem el. Okos, művelt asszony volt, de hiába próbáltuk meg újra, valamiért nem tudtunk együtt élni. Nem sokkal később rátaláltam egy elvált asszonyra, akivel 35 évig nagyon békés, nyugodt házasságban éltünk. Aztán sajnos megbetegedett, nagyon nehéz hét év következett - majd elment. Akkor kerültünk össze Antóniával, a jelenlegi feleségemmel. Már korábbról ismertem, a könyveim jelentős részét ő szerkesztette. Egyszer Bábónán találkoztunk, és nagy bátorságot véve megkérdeztem tőle, hogy házas-e. Azt mondta, hogy nem, de nincs egyedül. Felvettem, hogy volna-e kedve eljönni velem néha egy koncertre, operába vagy színházba, és azt válaszolta, hogy igen. Így kezdődött. Ennek is már 15 éve.

- A test és lélek egysége nem választató el egymástól. Hogyan tudja ápolni, segíteni mindezt a kertészkedés?

A kertészkedésnek fontos törvényszerűsége, hogy a kertekben nem szabad falat építeni a szépség és a hasznosság közé. Egy szép fejeskáposzta vagy egy karfiol nem csak egészséges, hanem szép látvány is. Egy virágzó meggyfa olyan, mint egy menyasszony a fehér tüllruhájában. A cukkini bokor tölcseres, sárga virága szemet gyönyörködtető. Amikor azt halljuk a médiából, hogy egyre drágább lesz mindenféle élelmiszer, és már alig tudjuk kö-

vetni az összetételüket, akkor nagy a jelentősége, hogy azt fogyasszuk, amit magunk állítottunk elő. Nem csak egészséges étel, hanem hasznos elfoglaltságot is jelent az embereknek az isten szabad ege alatt eltöltött idő. Így a test és a lélek egysége együtt erősödik, gazdagodik. Miközben a külföldi szaklapokat olvasom, mindenhol azt hangsúlyozzák, lássunk hozzá és termeljünk saját magunknak. Az Amerikai Egyesült Államokban ez igazi népmozgalommá fejlődött. Az ügy élére nem kisebb ember állt, mint Obama elnök felesége, Michelle asszony, aki a Fehérház kertjében óriási átalakítást hajtott végre, ahol a virágágyak egy részét felszámolva különböző zöldségeket termelnek. Az elnök utasításban adta ki a szakácsoknak, hogy minden nap kerüljön az asztalra olyan zöldségféle, amely a Fehérház kertjében termelt. Már Budapesten is kialakultak olyan közösségi kertek, ahol a fővárosi emberek is termelhetnek. A Millenáris parkban az ún. "lecsós kertek" jelenleg 88 gazdája van, és mindenki a 4,5 m²-es kis kertjében kertészkedik. Ez a fajta tapasztalás közelebb hozza az embereket a természethez. Ez az igazi természetvédelem, a természet szivárványszerű sokszínűségének a megőrzése.

- Életét az ismeretek átadására szenteli fiatal kora óta. Vajon a családjában van-e kinek átadni ezt a fajta hitet és tudást?

Szerencsére igen. Az unokám ugyancsak kertészmérnök, úgyhogy az én mesterségemet folytatja. A mi családjunkban úgy látszik, ez genetikusán rögzült, mert a felmenőim is mind földdel foglalkozó emberek voltak. Én magam is földet műveltem, és a fiam és az unokám is, sőt már a dédunokámat is kertésznek neveltem. Ugyanazt csinálom, amit az apám csinált velem, aki négyéves koromban kézen fogott, kivitt a határba, és elkezdte mutatni, melyik a búza, melyik az árpa, milyen egy frissen megszántott föld, és milyen az elhanyagolt. Szóval sok-sok mindent láttam. Egyszer egy ember fogasolta a búzáját, és láttam, hogy fogasolás után sokkal "kócosabb" lett a gabona. Megkérdeztem apámtól, hogyha ilyen csúnyává teszi a vetést a fogas, akkor miért csinálják? Erre némi gondolkodás után azt válaszolta: aki fogasol, az ne nézzon hátra! Kicsit átvitt értelemben, magam is gyakran szoktam használni ezt a bölcsességet.

- Közel harminc könyvet írt, az országos ismertséget mégis inkább az Ablak című műsornak köszönheti. Természetes volt a médiás megjelenés az életében?

Most fejeztem be a legújabb könyvemet, amelynek "Legendás növényeink" a címe. Olyan körülöttünk élő 40 növényt gyűjtöttem össze, amelyeknek valamilyen élénk kapcsolata van a történelemmel, irodalommal, a

művészetekkel. A televízióhoz azután kerültem, hogy nyugdíjba vonultam. 1981-től több mint negyed századon át láthattak a nézők péntekenként az Ablakban. Kezdetben feszült, lámpalázias voltam, de mindig nagyon keményen fölkészültem minden szereplésre. Akkor éreztem jól magam, hogyha hússzor annyit tudtam az adott témáról, mint amennyit az időkeret miatt elmondhattam. Amikor először álltam ott a stúdióban, bemutatkoztam, hogy Bálint György vagyok, és én fogok mezőgazdaságról, kertészetről beszélni. Egy kollégánóm mutatott: "Akkor maga lesz Bálint gazdá"! Így kezdődött az én médiakarrierem.

- Zákányszéki látogatása során megtekintette az Öregház Tanyamúzeumot. Milyen emlékeket idézett fel Önben ez a kis időutazás?

Nehéz lenne röviden összefoglalni, mi mindenre gondoltam közben. Láttam olyan földművelő szerszámokat, amelyekkel magam is dolgoztam. Lószerszámokat, melyek eszembe juttatták az ajándékba kapott pónifogatomat. Öreg könyveket, cselédkönyvet, amit ha jól emlékszem, gyerekkoromban láttam utoljára. Nagyon szép és gazdag gyűjtemény, dicsőségére válik egy községnek, hogy ilyen szép magánmúzeuma van, amit Petákné Arankáék okosan és nagy hozzáértéssel gazdagítanak. Elhatároztam, hogy nagyobb nyilvánosságot fogok adni a gyűjteménynek, és a Családi Lapban, melynek minden számában szoktam írni egy cikket, erről is be fogok számolni a közeljövőben.

- Azt ígérte, hogy jövő év tavaszán ismét ellátogat Zákányszékre. Szaván foghatjuk?

Zákányszékre eljönni, az egy élmény... Olyan sok kedves, barátságos, szívesen vendégül látó emberrel volt alkalmam az itt eltöltött rövid idő alatt is megismerkedni, hogy ez igazán olyan emlék a lelkemben - testemben is, szívemben is -, amit érdemes megőrizni. Sokat változott a világ, de ezeknek a változásoknak a jó oldalát kellene elterjeszteni, az emberek közötti jó kapcsolatot, barátságot, a vendégszeretetet, az őszinteséget, amelyek még nem vesztek el, de jelentősen csökkentek az emberek magatartásában. Terveim között szerepel, hogy visszajövök Zákányszékre, hogy ismét találkozzak az itt élő kedves emberekkel, és folytassuk a beszélgetést, amit elkezdtünk...

Gyuri bácsi, visszavárjuk!

Paraginé Tóth Edina



DÍSZPOLGÁRAINK

A 2012-es év díszpolgára dr. Máthé Ellák nyugalmazott állatorvos, akinek e kitüntető címet Matuszka Antal polgármester a XVIII. Falunapon adta át, a településen végzett állatorvosi, társadalmi-közéleti tevékenysége, életpályája elismeréseként. Dr. Máthé Ellákot 1979-ben nevezték ki Zákányszékre hatósági állatorvosnak, ahol nagyzüzei ál-



litorvosi feladatokat is ellátott. Bekapcsolódott a község közéletébe. Négy éven keresztül önkormányzati képviselőként aktívan dolgozott a település fejlesztéséért. Immár 33 éve végez itt munkát, nyugdíjasként is köztisztviselőnek örvend.

Dr. Máthé Ellák pályája Borsod megyéből indult, Diósgyőrben járt általános, majd középiskolába. Az állatorvosi egyetem elvégzése után gyakornokként kezdett Miskolcon állategészségügyi kórhonctani-diagnosztikai intézetben, majd következtek a megyei főállatorvosi szolgálatok, Miskolcon és Egerben. 1973-ban teljesült végre a vágya: egy kis abaúji városban, Göncön kapott körállatorvosi állást. Innen vezetett az út Csongrád megyébe. Előbb Szegeden öt évig a Mesterséges Termékenyítő Főállomás igazgatója volt, ezután ismét a napi állatorvosi tevékenység következett Zákányszéken. Ennek már 33 éve. Közben hatósági állatorvosként már nyugdíjba vonult, de magán állatorvosi praxisát gyakorolja továbbra is. Az állattartás mértéke, körülményei is alaposan megváltoztak a községben, Máthé Ellák állatorvos most is azon töpreng, hogyan segítsen tanácsaival az állattartókat.

A közelmúltban egy kellemes beszélgetés alkalmával megkérdeztem Doktor urat, hogyan választotta az állatorvosi hivatást?

Nem éreztem én e pálya iránt elhivatottságot, de már gyermekkoromban valami különös vonzalom fűzött a lovakhoz. Öt éves lehettem, amikor elkötöttem a szomszédunk vad lovát. Amikor édesanyám meglátta, hogy pöttöm

gyermekem vezeti a hatalmas lovat, elájult. Én büszkén lépdeltem a ló előtt, a felnőttek csodálkozással figyelték sétánkat. Iskolás koromban is elkötöttem egy gebe lovat, szőrén ültem meg. A ló sánta is volt, alaposan feltört, napokig fájdalom gyötört, ráadásul anyám is jól elvert.

Szüleim - akik gazdálkodók voltak, de nincstelenné váltak -, tanulásra ösztönöztek bennünket. Én, az elsőszülött fiú, Budapesten az állatorvosi egyetemet végeztem el. A ló iránti érdeklődésem megmaradt, egyetemi tanulmányaim alatt versenyeztem is a Budapesti Honvéd lovas szakosztályában. Edzőnk kiváló sportoló volt, de nem volt jó edző. Hatalmas eredményekről nem tudok számot adni. Gyermekemeimet is megtanítottam lovagolni. A lóval foglalkozás felelősségre nevel. Ezért nagyon szimpatikusnak tartom azt a kormányprogramot, ami az iskolákban a lovas oktatás bevezetését tűzte célul.

- Többször elmondta Doktor úr, minden vágya az volt, hogy körállatorvos legyen. Ez először 1973-ban Göncön teljesült. Hogyan is kell azt értenünk, hogy szomszédja volt Károli Gáspár, a bibliafordító?

Gönc Trianon előtt járási székhely volt, magyarok, szlovákok és cigányok éltek együtt. A területelcsatolással a település elvesztette központi szerepkörét, perifériára került. Jó földek voltak ott, amikor oda kerültem, egy tsz gazdálkodott.

A településen az állatorvosi lakás (amiben laktunk) és a református parókia egymás mellett volt. Büszkén mondtam, hogy szomszédom volt Károli Gáspár gönci református pap (aki a bibliát magyar nyelvre fordította), igaz, 400 évvel korábban. Én születésileg református vagyok. A helyi pap - Madaras Kálmán -, a református templom falára egy emléktábla elhelyezését kezdeményezte, a bibliafordító Károli Gáspár tiszteletére. Én azt javasoltam, Szenci-Molnár Albert is kapjon táblát, mert a magyar nyelvet köszönhetjük neki. A járási funkcionáriusoknak nem nagyon tetszett ez a dolog, magyarkodásnak nevezték. De én ragaszkodtam hozzá, és véghez is vittük. Ezek után megfagyott az ember körül a levegő, ezért arra gondoltam, az asszonyom úgy is szeretne hazajönni, hát akkor jöjünk. Feleségem is állatorvos, szegedi származású, ő a régi munkahelyén kapott állást. Három gyermekünk született, mindannyian mérnökök, egyikük sem választotta az állatorvosi hivatást.

- Csongrád megyében sem körállatorvosi állást kapott, előbb Szegeden a

Mesterséges Termékenyítő Főállomás igazgatója volt.

Hosszas agitálás után fogadtam el az igazgatói állást, de ragaszkodtam egy klinikai naphoz, ami a szakma gyakorlását szolgálta. Kapcsolatba kerültem a Nagyfán lévő rabgazdasággal, ahol ragyogó tehenészet volt. Egyszer ellésnél voltam ott, a közreműködő "ellettő", - bizonyítottan - 3 millió forint elsikkasztásért volt elítélt. Négyeszműködő beszélgetésben elismerte, volt az 15 millió forint is, ami abban az időben nagy pénznek számított.

Nagyfán az éppen büntetését töltő szakemberrel végeztették el a termékenyítést. Ha nem volt ilyen személy, akkor az állami szolgálatnak kellett átvenni ezt a feladatot. Ez a Főállomás számára plusz teher volt, ezért előbb elenezttem. Végül az átvételhez az volt a "meggyőző" érv, hogy csak egy női állatorvos volt az intézetben, aki nem értett a megtermékenyítéshez. Kérdeztem, ő miért van ott? Gyilkossági kísérletért kapott 10 évet. Az történt, hogy a fiatal nő a Zaporozsecével ment haza Debrecenbe. Két férfi bekéredzkedett a kocsjába, akik útközben megerőszakolták. A hölgy hazaérve felhívta a lakására a két férfit, leitatta őket, nyilván altatót is kevert az italukba. Reggelre kiherélte mindkettőjüket. Ez a magyar jog szerint gyilkossági kísérletnek számít, és a nő tíz év börtönbüntetést kapott.

- Doktor úr mit tanácsol a gazdáknak, hogyan válasszanak állatorvost?

Új törvény alapján novemberben meg kellett újítani a praxisjogomat. Eddig a kinevezésem csak meghatározott településekre szólt, most bármely településen dolgozhatok, tehát megszünt a magán állatorvosok körzethatárok szerinti beosztása. November 1-jétől megszünt az állatorvosi ügyeleti rendszer, amit az újság minden hétvégén leköszölt. Mi, Csongrád megyei állatorvosok megbeszéljük, ezt az ügyeleti rendszert egyelőre fenn tartjuk, mert túlságosan hosszú az, hogy péntek délutántól hétfő reggelig nem találunk állatorvost. Úgy gondolom, az lesz a megoldás, ha mindenki kiválaszt egy állatorvost - úgy, ahogy a humán gyakorlatban van -, aki hétvégi, ünnepi alkalmakkor is elérhető. Szeretném mindenképpen tudatosítani, olyan állatorvost célszerű kiválasztani, akiben az állattartó megbízik, és ez a bizalom kölcsönösen működik.

További eredményes szakmai munkát kívánunk, gratulálunk a díszpolgári címhez!

- tanács -



FEJEZETEK A LENGYELKÁPOLNAI-ZÁKÁNYSZÉKI MŰ

Az Életrajzok 2008. márciusi, majd a 2010. Tavasz számában foglalkoztunk az amatőr színházas történetével, az ötvenes évek végéig jutottunk. A mostani fejezetben a legtermékenyebb időszakról szóljon az emlékezés, ekkor indult a ma Kultúra Lovagja címet viselő Szabó Istvánnak a rendezői működése.

Az 1960 - 70 - ES ÉVEK, A "SZABÓ KORSZAK"

Zákányszék község népe - ha anyagi javakban nem is, de - kulturális javak tekintetében igen gazdagnak mondhatta magát ebben a két évtizedben. A mezőgazdasági munkák szünetében, a téli időszakban, a hosszú, sötét, tv adásmentes estéken a nagyon jól működő nőszervezetek rendezvényein múltatták az időt. Mindenki megtalálhatta a kedvére való időtöltést, volt a nőtanácsban filmvetítés, ismeretterjesztő előadás, felolvasó est, kiállítás, tanfolyam, táncmulatság, és még sorolhatnám hosszan a különböző programokat. Nőtanács pedig működött a tanyai területen éppúgy, mint a belterületen. A szakszövetkezetek biztosították a helyiséget, a fűtést, világítást, legtöbbször a vezetők - "népművelési segédek" - tiszteletdíját is. Az érdeklődő közönséget nem rettentette vissza a kemény téli időjárás sem, mentek gyalog, vagy ha kellett szánkóval, lóháton, ha elérkezett az összejövetel időpontja. A község központjában a művelődési ház - a köznyelv szerint a kultúrház - volt az a közösségi tér, ahol találkozhatott a falu apraja, nagya és szabadidejét kedvére tölthette. A kultúrház ma is az a többször átalakított, bővített épület a falu központjában, amit az előző részekből Lengyel kocsmaként ismertünk meg. Ennek az intézménynek volt igazgatója Szabó István 1966-1976 között, aki Zákányszék (pontosabban Lengyelkápolda) szülője. Kémia-matematika szakos (ma már aranydiplomás) tanár, és B kategóriájú művészeti oktatói működési engedéllyel rendelkezik. A főiskolát elvégezve a kiskori iskolában kezdett tanítani, onnan is hazajárt a műkedvelő színjátszók próbáira, előadásaira. Ez a Mézeskalács című 3 felvonásos daljáték volt, amiben az udvari bohóc szerepét alakította.

1960-ban hazaköltözött, a belterületi iskolában kapott tanári állást. Ettől kezdve vezette a zákányszéki amatőr színjátszókat. A 60-as évek második felében a Scapin furfangjai című Molière darabbal vizsgázott, és amatőrök tekintetében a legmagasabb fokozatú rendezői működési engedélyt szerezte meg. Amikor a művelődési ház vezetésére kinevezést kapott, már több nagyszerű bemutatót látott túl a lelkes társulat. A debreceni lunatikus

című komédia, a Scapin furfangjai című 3 felvonásos vígjáték, valamint az Évforduló, és a Szeretlek Ágnes szerepelt a színlapon. Az első két színdarabbal kapcsolatos emlékekről az előzőekben volt szó.



Scapin furfangjai című vígjáték szereplői (balról jobbra: Pintér József, Köröm Zita, Makra János, Papp Vince, Széll Zoltán, Szabó István, Katona László, Bezsenyi Piroska, Zoltai Miklós, Lengyel Katalin)

Az Évforduló című egyfelvonásos darab a hirosimai atomtámadásból meríti témáját, egy amerikai pilóta emlékeiről, lelki gyöttrődéséről szól. Emiatt gondoljuk, hogy a bemutató talán a huszadik évfordulón, 1965-ben lehetett. Az egyfelvonásosnak mindössze 5 szereplője volt, Szabó István a pilótát, Dávid-ot alakította, feleségét - Mamát - Fodor Klára játszotta és a további 3 szereplő Lengyel Katalin, Savanya Vince és Pintér Sándor volt. Ez az egyetlen előadás, amelyről hangfelvétel készült, orsós magnetofonnal.

A Szeretlek Ágnes műfaját tekintve "vígjáték egy felvonásban, három képben", mindösszesen 50 perces, igen szórakoztató darab. Hat általános iskolás korú fiatalról szól, a lány főszereplő Lengyel Katalin, a fiú főszereplő Veress Antal volt.



Szeretlek Ágnes vígjátékából jelenet (szereplők: Jójárt Erzsébet, Szabó István, báttal Veres Antal, Lengyel Katalin, Fodor Klára, Sebők Mária, Tóth Imre)

Vendég szereplésre is elmentek a Szeretlek Ágnes-szel. Két órás műsort úgy állítottak össze, hogy az egyfelvonásos mellett népi táncot, verset és villámtréfákat adtak elő. Egy téli napon Öttömösre indult a társulat. Az egyik sze-

replő (Hajdú Imréné) Ördög Ilona a Zákányi iskolánál várta a csoportot, akik - valójában a nagy hóesés miatt - sokat késtek. Ica nem győzte őket várni, fázott, hazament. Mobiltelefon nem volt, ezért elég nagy kerülővel Icaért kellett menni a tanyájukra. Szabó István nem is örült ennek, de aztán a sikeres fellépés után elsimult a nézeteltérés.

Az 1960-as években a község lakossága valósággal dúskálhatott a jobbnál jobb produkciókban, mert Makra János is (a "Makra Jani", aki a Frank-féle nőbizottságban tevékenykedett) ekkor állította színpadra a Zsuzsi és a Huszárvágás című, három felvonásos vígjátékokat, valamint a Bikaviadal-t, a Piros bugyelláris-t és még számtalan egyfelvonásost.

Szabó István a művelődési ház igazgatói pályafutásának indulására így emlékezik: "1966. szeptember 1-jén vettem át a kultúrházat, viszont tanítottam év végéig, a kultúrháznál is voltam, de tanítottam is. Csak 1967. január 1-től lettem önálló vezető." Ettől az időponttól fellelhető olyan dokumentumok, amelyek több pontos információval szolgálnak a különböző öntevékeny csoportokról. Ezek szerint 1966 és 1975 között 85 amatőr színjátszó fordult meg a színjátszó körben és az irodalmi színpadban. Életkorukat, foglalkozásukat tekintve a kép igen változatos: a középiskolai tanulótól a nyugdíjas háziasszonyig, a közalkalmazottól a szakszövetkezeti tagig szinte minden réteg képviselve volt. Különböző tehetségűek voltak, de végtelen kitartással, tenni akarással, önzetlenül és vidáman vettek részt az "alkotásban".

A SZÍNHÁTSZÓ SZAKKÖR/CSOPORT MŰKÖDÉSE

E néhány adat ismertetése után térjünk vissza Szabó István rendezői-színházi tevékenységének további részletezéséhez.

A művelődési házban rendszerek voltak a táncmulatságok, ünnepek alkalmával - mint a falu búcsúja, a húsvét, karácsony, szilveszter, stb. - különösen nagy volt a látogatottság, a nagyteremben szinte mozdulni is alig lehetett, nemhogy táncolni! Az újonnan kinevezett igazgató már az 1966-os szilveszteri bál programján módosított. Irányításával a fiatalok komplett szilveszteri műsorral készültek, volt vers, sok-sok villámtréfa és néptánc.

Miután a közönség a szórakoztató előadáson jól kikacagta magát, kezdődhetett az óévbúcsúztató vidám mulatság.

1967. évben Ruzsán megrendezett Zákányszék-Ruzsa faluvelétkedőre rendezte meg Szabó István az Arany meg az asszony című, Krúdy Gyula egyfelvonásos játékát.



IKEDVELŐ SZÍNJÁTSZÁS TÖRTÉNETÉBŐL (3. RÉSZ)

Komoly vállalkozás volt ez, 19 próbát tartottak. A három főszereplő - Wolfgang Iócsai polgár: Szabó István, Anna a felesége: Dani Ilona és a Zsoldoskapitány: Meleg István - profikhoz foghatóan alakította szerepét. Szép és érdekes volt a díszlet is, egyes elemeit későbbi darabokhoz is felhasználták.

1968. január 16-án kezdődtek Paul Armont és Paul Vandenberhe: Fiúk, lányok, kutyák című, 3 felvonásos vígjátékának próbái. Ez a darab is a fiatalokról szólt. A főszereplő - a "bandavezér" - Borbás István (agrármérnök) volt, ő is azon amatőr színjátszók közé tartozott, akik csak egy szerepre vállalkoztak, mint például Dani Ilona, Meleg István. A próbákon Borbás István nagyon hadart, sokat küzdött vele a rendező Szabó István. Az előadásokon viszont már érthetően mondta a szöveget, nagyon jól alakította Gilbert Chevalier (Colos) szerepét.

A legtöbb írásos adatunk erről az előadásról van. A bemutató 1968. június 2-án volt, majd 1969. január 26-án ismét színre került ez a produkció, ekkor 141 néző látta. Forráskúton, Öttömösön, Domaszéken, Rúzsán és Ásotthalmon volt vendégszereplés, a nézők száma megközelítette az 500 főt. Egyedül erről az előadásról nyomdában plakát is készült, de sajnos nem maradt belőle az utókor számára egyetlen darab sem.

Eugène Labiche: Ilyen a világ című, egyfelvonásos komédiájának próbái a művelődési házban 1971. január 13-án kezdődtek, és viszonylag rövid időn belül - 1971. február 28-án - meg volt a bemutató. Az egyik próbát megnézte Bácskai M. megyei szakreferens és Bogdán Lajos, a Módszertani Központ munkatársa. Az előadás meghívást kapott az őszi Drámai Köri foglalkozásra (Szeged, 1971. december 5.), valamint a megyei szakreferens javaslatára a szarvasi Országos Színjátszó Továbbképzésre (1972. július).

A bemutató után március-április hónapban vendégszereplésekre került sor. Rúzsán, Domaszéken, Zsombón volt bemutató, összesen 328 nézővel. A darab eljutott Tápiószecsőre is, Szabó István jó barátja - Ofella Sándor, akivel a színjátszórendező tanfolyamon ismerkedett meg - révén. A darab hét szereplőjéhez tartozott még egy néma szereplő a nézők közül. Erre három idősebb hölgy - Tanács Imréné (Kövér néni), Kovács Józsefné és Bezsényi Jánosné - vállalkozott, a vendégszereplésekre egyikőjük mindig a társulattal utazott. A szarvasi fellépésen Kövér néni vállalta a szereplést és az utazással járó kényelmetlenségeket.



Chiffonet (Szabó István) Coquenardné (Tanács Klára) jelenete az Ilyen a világ című darabban

1972. május 2-án a próbák újra kezdődtek, a csoport készült az országos találkozóra, ami július hónapban 3 napos volt. Nem verseny volt ez, de valamennyi teljesítményt értékelték. Ha mégis helyezéseket osztottak volna, a zákányszékiek a szarvasi főiskolások után a második helyre kerültek volna. Jutalomnak is tekinthető volt ez a fellépés, mert jutott idő kirándulásra a szarvasi Arborétumba, pihenésre, fürdésre a cserkeszőlői strandon.

Ezzel a darabbal jutottak a helyi amatőr színjátszók a legmesszebbre, földrajzi és művészeti értelemben egyaránt. Kik voltak ők?

Íme, a szereposztás:

CHIFFONET, tőkepezés: **Szabó István**
MACHAVOINE, vízholdó: **Zemanek Albert**
COQUENARD, Chiffonet barátja: **Felhő József**
COQUENARDNÉ: **Tanács Klára**
PRUNETTE: **Zemanek Albertné**
KÉT SZOLGA: **Szűcs Miklós, Gedai Péter**
NÉMA SZEREPLŐK a nézők közül: **Tanács Imréné (Kövér néni), Kovács Józsefné, Bezsényi Jánosné.**



A vízholdó (Zemanek Albert) és a szolgálólány (Zemanek Albertné) jelenete

Természetesen a darabot Szabó István rendezte (a sugó Kószó Mária volt). A Művelődési Ház Nyilvántartó Könyve szerint 1971. december 28-án történt meg a szereposztása Tóth Miklós: Kutyaszorító című 3 felvonásos bohózatának. Az összesen 6 szereplős játék próbái el is kezdődtek 1972. január 4-én, de az amatőrökkel a darab bemutatására nem került sor. A közönség viszont nem maradt "Kutyaszorító" nélkül, mert 1974. december 26-án hivatásos színészek 102 néző előtt nagy sikerrel előadták a bohózatot.

AZ IRODALMI SZÍNPADRÓL

Az 1970-es évekkel átalakult az amatőr színjátszás: fiatalok részvételével irodalmi színpadok alakultak, a színjátszás alkalmi műsorok formájában élt tovább.

Községünk abban a szerencsés helyzetben volt, hogy az évtized elején mindkettő egyszerre volt jelen a helyi kulturális életben. Makra János vezetésével és rendezésében továbbra is egyfelvonásos színművekkel jelentkeztek az amatőrök a községi ünnepeken, és a környékbeli települések színpadain. Irodalmi színpadot Szabó István "csinált", amire így emlékezik: "Volt egy pár irodalmi műsorunk, április 4-re, május 1-jére, augusztus 20-ra így emlékeztünk. Azt hiszem, április 4-ére szovjet költők szerelmes verseiből állítottunk össze egy nagyon szép csokrot, igazán szépek voltak a versek. Az iskola énekarát Kispéter János vezette és megkértem, tanítsa be a "Szállj, fecske madár" című éneket, azt is belevettük. Ez egy olyan irodalmi műsor volt, amely végig lekötötte a közönség figyelmét.

A másik Ágh István Motorocskán tömpe ember című dokumentum-oratóriuma volt. Úgy emlékszem, hogy a színpad elé állított dobogókon játszottuk le. A tsz-ről szólt, hogyan alakították meg, és hogyan vitték széjjel. A történetet a lakosok mondják el. Úgy kezdődik az egész, hogy szól a Kossuth rádió, zene van és bemondja: Pontos időjelzést adunk, 6 óra.

Itthon 1973. április 4-én alkalmából adtuk elő a dokumentum-játékot. Az előadás után odajött hozzám Halasi Sanyi és azt mondta: "Tanár úr, nem bítem, hogy ezt Magyarországon el lehet mondani, azt bítem, aki ilyen dolgokat mond színpadon, azt elviszik".

Érdekes volt ez a motorocskán ember. Amikor én ezt műsorra tűztem, nem is minden ok nélkül történt. Tudatosan, vagy anélkül, de benne volt, hogy a Bózsó Pista bácsi - a mi elnökiünk - majdnem ilyen ember, csak nem tömpe, mert ő magas."

A "Hazánkról szóljatok szép szavak" megyei selejtezőre a járási verseny 1975. február 8-án volt. Erre Szabó István benevezte a 13 fős irodalmi színpadot, a dokumentumjátékkal. A zsűri tagja volt Tóth Béla író is. "Nem arattunk nagy sikert" - ennyi mondható el eredményként.

1976-ban Szabó István visszament az általános iskolába tanítani, ismét lezárult egy fejezet.

Tanács Klára



A disznóvágás

DISZNÓ, SÖRTVÉLYÖS, SERTÉS

A régi paraszti gazdaságban minden munka értelme a létfenntartás, a család mindennapi kenyérének előállítására volt. A legfontosabb a kenyérnekvaló megteremtése, a másik a "zsirozó", vagyis a szalonna. Szegeden először az 1500-as években találunk utalást a sertéstartásra, közvetlenül az után, hogy takarmány-növényként megjelent a kukorica, majd később a burgonya. A törökök kiűzése után tudott igazán elszaporodni ez az állat, s akkor már nagy aklok is épültek pl. Szatymazon, hogy kielégítsék a városok növekvő élelmszükségletét. A tulajdonosokat *vágóknak*, *szúróknak*, *sakteroknak* nevezték. A kukoricatermesztés a környéken Rókusról indult ki, ami tudvalevőleg Alsóváros szomszédja. Zákányszék területe pedig az alsóvárosi polgárok legeltető helye volt, ennek következtében igen korán megjelent a sertés a térségben. Tömegessé válásával, az azzal kapcsolatos foglalkozások is megjelentek, mint például a *disznóverő*, ami herélőt, miskarólót jelentett, a *kon-dás*, aki a disznócsapatot, a csürhét felügyelte.

"A GAZDA SZÖME HIZLALI A MALACOT"

Minden falusi háznál télre hizott egy-kettő-három disznó, ezek száma függött a család létszámától, vagy a teherbíró képességétől. Sertést csak az tarthatott, akinek annyi földje volt, hogy meg tudta rajta a szükséges takarmányt termelni. A módosabb gazdákat azzal is méregették, hogy egy évben hányszor vágott disznót.

Már tavasszal megkezdődött a felkészülés, hiszen a gondos disznóhizlalásnak is megvoltak a maga periódusai.

Egy koca majd minden háznál volt, s annak a malaciból választották ki a hizlalásra szánt állatot, de vásároltak is. Érdekes szokás volt, hogy a frissen vásárolt malacot a gazdasszony sütőlapáton, más helyen farral befelé tette be az óljába, hogy minél könnyebben kijöjjön onnan majd hizott korában. Első eledelül a karácsonykor megszentelt kukoricát morzsolták le neki, majd ezt követően árgus szemekkel figyelték, melyik az étkeőbb, melyik túrja el társait a vályútól, hogy neki több jusson. Majd kb. egy mázsás korában elkülönítették a megfelelőnek vélt állatot.

Volt Szeged környékén olyan hely, ahol egyenesen szeptember elsején Egyed napján állították hízóba az állatot, felhasználva a névmági céljaik eléréséhez.

"Mintbogy a sertés 11-12 hetekig szokott megbízni, most van az ideje (szeptember-

októberben), hogy a' Gazdasszony annyit bányasson hídlásra a' búsosabbakból, a' mennyinek szalonnája, zsírja, hájja és búsaszteideig elegendő. Ezen hídlásra a tökök, kolompért 'sa't. baza bordassa, s árpát is daráltasson..." (N. Nagyváthy János: Magyar házi gazdasszony)

Mint látjuk a felsorolásban a hús csak az utolsó volt. Előnyben részesítették a jó szalonnás, zsíros állatokat, ilyen volt pl. a mangalica fajta, melynek kétharmada zsír vagy szalonna, s csak egyharmada volt hús (kétharmados disznó).

A HAGYOMÁNY

Disznótort, lakodalmat télen tartottak, azt mondták: "Most van annak az ideje". A debrecenieknek tulajdonított mondás szerint azért, mert ilyenkor nem romlik el a hús és nem savanyodik meg a menyasszony.

András napja az első hagyományosan disznóölő nap, ettől kezdve egészen farsang végéig hol itt, hol ott vágott disznót faluhelyen. Ha csak egyet vágott, azt azért igyekeztek közvetlenül karácsony előtt, hogy legyen egy kis hús az ünnepekre. A szalonnát meghagyták a nagyobb munkákhoz, mint az aratás.

A disznóvágás a sertés leszúrásával kezdődött. A legtöbb parasztember értett a sertés földol-



gozásához, a tudás apáról fiúra szállt. Az apák így intették a fiaikat: "Figyelj, tanuld, nebogy az apósod azt mondja majd: Ti csak sündisznót vágatok!" Olyan alapvető tudás volt ez tehát, ami nélkül nem is vették ember számba a fiatait. A főszereplő a böllér. Ő irányította a segédkezőket, akik mind a keze alá dolgoztak az állat lefogásakor. Nem volt mindig ugyanis, hogyan "esik kezére", melyik oldalról közelíti meg a disznót.

Az évek során kialakult, hogy melyik családnál ki vállalja a böllér szerepét. Volt olyan házigazda, aki maga szerette elvégezni ezt a munkát, mert "az egész éves ennivalóról van szó". De ugyanezen okból, ha nem bízott annyira

magában, inkább mást kért meg, aki gyakorlottabb volt.

Mindenkiről tudták, melyik munkafolyamathoz ért egy kicsivel jobban, tehát azt bízták rá. "Jóska sógor az úgy leszúrja a disznót, hogy meg se nyikkan! Pista olyan ügyesen megpörzsöli, hogy nem reped ki a bőre!" Az ilyen dicséretnek hatására aztán mások is elhívták a saját disznóvágásukra, s a tapasztalat, a gyakorlat hatására olyan mesterré lettek, mintha iskolában tanulták volna.

Fontos hangsúlyozni azonban, hogy Ők nem képzett szakemberek voltak, hanem a szüleik-



től tanulták az apró fogásokat, a régi igazság hatására: "Böllér legyél, fiam! Enni mindig fognak az emberek!", ami persze nem von le semmit a tudásuk értékéből.

Más volt a helyzet a városban, ahol ez az egyszerű tevékenység is ipari jelleget öltött, hiszen egyre nőtt azok száma, akik nem művelték a földet. Ilyenek voltak a kubikosok, nap-számosok, munkások, iparosok. Az ő élelmszükségletüket erre specializálódott emberek elégítették ki. Már volt szó róla, hogy Szatymazon és más helyeken is nagy "bizlaldák" működtek, de emellett a vágók (Szemmári, Répás, Kovács Sándor stb.), Szerbiából is vásároltak sertéseket. A vágók találkozó helye a Klauzál téri Európa kávéház volt még az első világháború előtt. Nyilván már nem maguk vágották le a temérdek disznót, hanem erre szakosodott mesterek. Az első böllérek a kőművesek voltak, akik a téli időszakban nem tudtak dolgozni, később egyre gyakorlottabbak lettek. A gyermekeik folytatván apjuk mesterségét már tudatosan készültek erre a pályára, már külföldön szereztek tapasztalatot, s onnan hozták az új feldolgozási módokat, például a szalámi készítés mesterességét. Sokáig a szalámit "olaszkóbásznak" nevezték, ami utal eredetére is. Sok szalámi üzem létezett elsősorban Rókuson, ami a sertéstartás hazája volt, de a legismertebb Pick Márk üzeme vált a mai Gutenberg utcában a zsidó templom mellett.

(folytatás a 7. oldalon)



(folytatás a 6. oldalról)

DISZNÓTOR A TANYASI UDVAROKBAN

A kiszemelt nap előtt már akár egy héttel is elkezdtek készülni. Meghívták a segítségeket, akik lehetnek rokonok, vagy szomszédok. Szegényebb helyen kevesebben dolgoztak, módosabb házaknál a sógorok, komák is hivatalosak voltak.

Pár nappal előtte aztán előszedték és elmosták a jórészt csak ilyenkor használatos edényeket, lesúrolták az asztalokat, előkészítették a rudakat, szózó kádakat, aprófát, szalmát, meszet, megélezték a késeket.

Néhány apróságot a boltból kellett beszerezni, de ezek inkább fűszerek voltak, mivel a tanya-ember igyekezett mindent megteremteni a saját gazdaságában, nem adott ki pénzt, ha nem muszáj.

Sót, majoránnát, árpakását, borsot azonban nem tudta megteremelni, ezért vásárolnia kellett. A hagyma, fokhagyma, paprika mind megtermett a ház körül.

Kora reggel "lámpavilágnál" kezdtek hozzá a disznóöléshez, ami nem nagy szó, mert télen későn világosodik. A böllért minősítette, hogyan múlt ki az állat. Minél kisebb sebet ejtett, minél több vére kifolyt, minél kíméletesebb volt, annál inkább nőtt a híre. Persze könnyű volt neki, mert előtte bátorítót, kupica pálinkát ittak a segítőkkel. Innentől kezdve különvált a női és a férfi munka. Amíg a férfiak kinn pörzsölték a disznót, a nők hagymát tisztítottak, és készítették a reggelit. A gyerekek dolga a vízfordás volt, meg a hírhozás a külső és belső munkaterületek között. Sokszor szaladtak be edényeket kérni, hiába volt minden előre elkészítve, a férfiember nem találta, vagy virágnyelven így üzent egy kis kupica pálinkáért, vagy forralt borért, teáért.

A sertés megtisztítása is több féleképpen történt. A legegyszerűbb módja, amikor körülrakták szalmával, és azt meggyújtották, egyben a legtűzvesélyesebb is. Ezt mindig a háztól távolabb végezték, de a sűrűbben lakott helyeken talicskára tették és ki is vitték a falu, vagy város szélére a jószágot a pörzsölés idejére. Később már fatüzelésű perzselők, majd benzines s végül a mai gápalackról működő alkalmatosságok segítettek a serték minél könnyebb és gyorsabb eltávolítását. Vigyázni kell azonban az ilyen nagy hővel működő eszközökkel, mert nagyon könnyen megég, megreped a bőr, s oda a rang.

Lengyelkápólnán ritkán ugyan, de alkalmazták a kopasztást is, mint "szórteletit" eljárást. Ez egy nagyon munka-, idő-, és eszköz-igényes módszer, de az eredménye minden másnál szebb és alaposabb. Mindenekelőtt eltávolítja a szőrszálakat, tehát biztosan nem lesz érdes a szalonna vagy a sonka.

Miután megtisztították a sertést, következett a bontás. A régi szokás szerint orjára bontották, vagyis a hátán kezdték, ilyenkor inkább szalonnát kaptak. Később divatba jött a hasánál kezdeni a bontást, ilyenkor karajra bontották és inkább húst kaptak. Előfordult, hogy a böllér csak a saját szokása szerint bontotta, a háziak kérése ellenére, őt többé nem hívták. Lényeges volt még a sonkák nagysága. Alsótanyán gyakori kérés volt: "Akkora sonkát vágjon, hogy Radnát mögjárhassuk vele!"

A bél kimosása az asszonyok feladata volt, majd innen kezdve megint megosztották, és a kolbászbél kaparását elvégezték a férfiak, a gyerekek pedig felfújták. Az idők múlásával ez a szokás nagyon sokat változott, a hatvanas években már a technika fejlődésével a bátrabak mosógépben is mosták a belet s innentől kezdve a férfiak kivonultak ebből a munkából. Nem volt azonban hosszú életű ez a fajta újítás, mert szakadékonnyabbá vált a bél.

A szalonnát, sonkát lesózták, majd pár hét sózódás után felfűstölték. A régi házaknál ez nagyon könnyű volt, mivel a füstadó miatt nem építettek kéményt a háztetőn kívül, tehát a füst a tető alatt, belül gomolygott. Ide akasztották fel a tartósítani kívánt élelmiszert. Az oldalassal is így tettek, de az újabb időkben lecsütötték és zsírban tartósították.

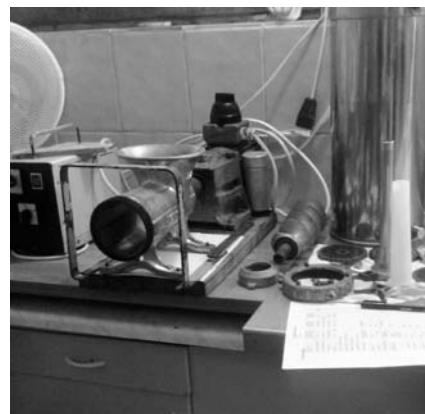
A hurka és a kolbász készítése játékos vetélkedésre adott okot. A nők dolga volt a hurka, a férfiaké a kolbász töltése. Kispéter Jánosné írta le azt a zákányszéki szokást, miszerint aki hamarabb kész lett, az a másik csapat nyakába tette az első szálát, nagy nevetések közepette. Ha ezekkel kész voltak, elkezdték a vacsora főzését, mert a disznótorra egyes helyeken többen is hivatalosak voltak, mint akik dolgoztak.

A vacsora húsleves, töltött káposzta, pecsenye, hurka, kolbász. A vacsorához pálinkát és bort kínáltak.

Miután megvacsoráztak a gazdasszony kóstolókat készített a rokonoknak, szomszédoknak. Ha valahová kóstolót küldtek, azt illetéviszonozni. Ha belegondolunk, ennek gyakorlati haszna volt, hiszen nem volt hűtőszekrény, mélyhűtő, amiben eltárolhatták a "húsegymást", de ha kóstolóként elküldték, legközelebb pedig visszakapták azoktól, akik épp vág-
tak, akkor mindenki ehetett frisset heteken át. Ha elég figyelmes volt a rokonság, akkor beosztották maguk között, hogy mindenki jól járjon.

INOX ASZTALLAP ÉS KÍVÁNSÁGLISTA

Napjainkra hovatovább eltűnnek a régi szokások. Egyre nehezebb összeszedni azokat az embereket, akikkel megoldható egy disznóvágás. Ha ketten ráérnek, a harmadiknak már biztosan nem jó az időpont. Ráadásul, mint a



fentiekben is írtam, már napokkal előbb elkezdődik a készülődés, a takarítás, mosogatás, s nincs ez másképp utána sem, tehát egy hét kell még ma is, mire minden visszakerül a helyére. Olyanok is vannak, akik már nem tanulták szüleiktől, hogyan lesz a sertésből sonka vagy kolbász, s nem is nagyon akarják megtanulni. Esetleg helyük sincs, mert városban, társasházban netán a tizedik emeleten laknak, mégis szeretnének olyan ételt tenni az asztalukra, amiről tudják, honnan származik. Az ő igényeikre válaszként alakítottak ki olyan helyet, ahová elvive a meghízalt vagy vásárolt sertést, komplex falusi szolgáltatást kapnak. Modern környezetben, tágas helyen, profi szerszámokkal, profi mester segítségével dolgozhatják fel az egész éves húsmennyiséget. A higiénia is sokkal inkább biztosítva van a csakis erre a célra használt felszerelésekkel és helyiségekkel, mintha a kitarított garázsban kellene szorongani a használt akkumulátor és a nyári gumik társaságában. Mindenki maga határozhatja meg, milyen szolgáltatást kíván igénybe venni. Van, akinek csak a helyre van szüksége, meg egy mesterre, aki ügyesen forgatja a kést és sokkal hamarabb megvan, mintha saját maga próbálkozna vele. Olyan is lehet, hogy valaki csak odaviszi a disznót, megmondja, milyen húsból mennyit szeretne, legközelebb akkor jön, amikor hazaviheti a hűtőjébe a kész csomagokat, illetve a füstölt árut.

Hasonló rendszer működik külföldön is, és kétségkívül jobban kielégíti a mai igényeket, egyszerűbb, gyorsabb, látszik, ez a jövő útja. Az új idők szavára adott válaszok ellenére azonban mégis sokan szeretnék átélni a valódi hagyományos disznótor hangulatát. Számukra jó lehetőség a sok lelkes támogató és önkéntes munkájával évente megrendezett böllérnap, ami többeknek az egyetlen lehetőség a szokások megfigyelésére. Örizzük is jól hagyományainkat, hiszen lassan már nem lesz, aki elmesélje azt, ami őseinknek mindennapi feladat volt!

A HÁTSÓ SORBAN...



"A bent didergő éjszakát
sejlő lényremény lúti át,
szív öröme feldereng
benső béke csöndje cseng,
nyugalom derűje száll
s angyalok ideje jár."
(Ara Rauch)

Avétlen hozta úgy, hogy egy közönségtalálkozón a hátsó sorban találtam már csak ülőhelyet. A "véletlen" ebben az esetben azt jelentette, hogy már jóval a kezdés előtt zsúfolásig megtelt a terem, és pótshékekkel egészítették ki a hátsó részt. Miközben elhelyezkedtem, azon tűnődtem, miért nem jöttem kicsit korábban? Hamarabb érkezem az első sorok egyikében lehetett volna a helyem, közelebbről látva a vendéget, annak tekintetét, gesztusait, arcizma rezdülését. Mindez a hátsó sorból figyelve elvész a közöttünk lévő sokasági távolságban.

Elkezdődött a találkozó. Egyik történet a másikat követte, közben elgondolkodtam, mennyi minden mellett megyünk el az életben észrevétlenül, közömbösen. Így foszlanak szerte azok a meg-

hitt, emberi pillanatok, amelyek ott rejtőznek a hétköznapiok vélt vagy valós szürkeségében. A közönség láthatóan átélte a hallottakat, hol nevetett, hol tapsolt... mintha közös vérkeringés kapcsolta volna össze az előadóval. Már nem éreztem úgy a hátsó sorban ülve, hogy kimaradok valamiből. Sőt, talán többet láttam, mint azok, akiknek elől jutott hely. A "hátak", a fejtartások is árulkodtak; az egymás felé forduló fejek, a cinkos összenézések, az egyetértő bólintások ugyanúgy részévé váltak a találkozóknak, mint az, amit hallottam.

Közben felfigyeltem az előttem lévő sor szélén egy kislányra. Láthatóan nem igazán értette - vagy nem érdekelte -, miért gyűlt össze oly sok ember. Unatkozott, de csendben tűrte. Hogy jobban teljen rajta az idő, elszórakoztatatta magát, lábait lóbáztá, néha hátrafordult, figyelte a mögötte ülőket... Mellette egy fiatal férfi ült, akinek balján egy hasonló korú nő. A fiatal pár gyakran egymásra nézett és mosolyal vagy egyetértő bólogatással nyugtázták a hallottakat. A nő kissé előre mozdulva gyakran elnézett a férfi irányába, tekintetével a fiúcskát kereste. Összemosolyogtak, majd elégedetten

dőlt hátra és adta át magát ismét a hallgatásnak. Láthatóan összetartoztak. A jobb szélén tovább folytatódott a magányos játék, úgyelve arra, hogy ezzel senkit ne zavarjon.

Ez a röpké kitekintés nem zökkentett ki a hallgatói szerepemből. Minden egyes szó eljutott hozzám, talán éppen a bennük hordozott üzenet miatt lettem én is fogékonyabb arra, ami körülöttem történik. A rendezvény a végéhez közeledett, már az utolsó történet happy endjén tapsolt a közönség. Tekintetem ismét a fiúcskát kereste. Már nem játszott, nem is unatkozott. Gyors elhatározással közelebb húzódtam a mellette ülő férfihez, aki jobb karját felemelve átölelte a gyermeket. A kis fejecske rábillent az erős férfivállra. Így ültek csendben, mozdulatlanul. A látvány meghitt volt és békés, nyugalmat árasztóan idilli. Ott és akkor egy angyal suhant át a termen, és én megértettem, miért volt a helyem a hátsó sorban...

- rikimi -

A SAVANYÚ KÁPOSZTA EREDETE

Az emberiség több ezer éve termesztje ezt a növényt és a savanyítás is egészen az ókorig nyúlik vissza. Plinius, a római író, polihisztor és enciklopédista, egyik feljegyzése szerint az első savanyú káposztát a római légiónaként Pannónia földjén. Addig zötykölődött a magukkal hozott termés a hosszú úton, míg levét engedett és megsavanyodott. Mivel a katonák éhesek voltak, rávetették magukat az ételre és élvezettel fogyasztották. A felfedezés híre eljutott Rómáig, ahol már tudatosan kezdtek el káposztát savanyítani. A tehetősebbek székere rakták és hordókban zötyöggetve érlelték, a szegényebbek puttonyokba tették, rabszolgáik hátra akasztották és addig gyalogoltatták őket a ház körül, míg a puttony tartalma meg nem erjedt. Valószínűleg a szerencsétlen rabszolgák jöttek rá arra, hogy a savanyításhoz nem szükséges kilométereken át cipelni az érett fejeket, elég, ha összetömrítik őket és hagyják, hogy levét engedjenek. Más források viszont a savanyítás folyamatának feltalálását Kínához kötik. E szerint a kínai nagy falat építő munkások is fogyasztották már ezt az ételt. De a történelem során a tengerészek számára is létfontosságú eledellé vált. Nagy mennyiségben vitték magukkal hosszú útjaikra, hogy magas C-vita-

min tartalmával megelőzzék a tipikus tengerészbetegséget, a skorbutot.

A KÁPOSZTA FELHASZNÁLÁSA ÉS HATÁSAI

Számos magyar étel készül belőle, legismertebb talán a székely és a töltött káposzta vagy a főként Szabolcsban elterjedt káposztás bableves, de rétesbe tölteléknek is kitűnő. Fontos összetevője a csalamádénak és töltenekek vele paprikát is. Élettani hatásai miatt nyersen is ajánlott fogyasztani, nemcsak magát a savanyú káposztát, hanem a levét is. Igazi vitaminbomba. Található benne többek között B1-, B2-, C-, E- és K-vitamin, de rost- és ásványianyag-tartalma is magas. Mivel a savanyítás nem ecettel történik, hanem a növény leveleiben lévő cukor alakul át tejsavvá, a tejsavas erjedés jótékonyan hat az emésztésre. A gyomorra és a bélműködésre gyakorolt hatásainál nem elhanyagolandó tényezők az ízesítésre használt fűszerek, zöldek sem. A hagyományos vecsési ízesítéshez só, borsot, hegyes, csípős, (csöves) egész pirospaprikát és babérlevelet használnak, de egyes helyeken tesznek bele köménymagot, tormát, sárgarépat vagy birsalmát is.

A savanyú káposzta rák- és fekélymegelőző, gyulladáscsökkentő és a bélfőra helyreál-

lítását segítő hatása is bizonyított. Továbbá erősíti az immunrendszert, a csontokat, a fogakat, K-vitamin tartalmának köszönhetően gyorsítja a sebgyógyulást, nyers leveleit pedig egyes bőrbetegségek ellen is használták. Pozitívan hat a szívre, a májra és az idegrendszerre, valamint elősegíti a vérképződést. Alacsony a kalóriatartalma és kiválóan salaktalanít, ezért a fogyókúrázók körében is igen kedvelt. Fokozza a gyomorsav-termelődést, ezért kialakult gyomor- és nyombélfekély, reflux, vesebetegség és hasnyálmirigygyulladás esetén fogyasztása nem ajánlott.

Zolnai Ildikó

A teljes cikk elolvasható a <http://videkielet.hu/blog/eleskamra/avecsesi-savanyu-kaposzta-titka> internetes címen, ahol az íróknak több cikkét is megtalálják.



A ZAKAHOM-E EGYESÜLET FOLYÓIRATA

Kiadja: ZakaHom-e Egyesület Zákányszék; Felelős szerkesztő: Paraginé Tóth Edina; Szerkesztők: Petákné Fazekas Aranka, Tanács Klára, Bőrösök Zoltán; Nyomdai munkák: Typo-Alfa Nyomda Kft.; Szerkesztőség címe: Községi Könyvtár, Zákányszék, Dózsa Gy. u. 45.
Telefon.: 62/290-403, e-mail: zakahome@zakanysek.hu